

Om æresordet i 1940

Av oberstløytnant Anton Olstad

Da general Ruge sendte oberstløytnant Roscher Nielsen til til kapituljonskonferansen i Trondheim, understreket Ruge en ting spesielt: Roscher Nielsen skulle prøve å hindre at tyskerne forlangte at norske offiserer skulle velge mellom å gi æresord eller gå i krigsfangenskap. Det lyktes ikke. I et brev av 12. juni til legasjonen i Stockholm (i.e. til regjeringen) skriver Ruge bl.a. om forholdet til tyskerne: De arbeider bl.a. systematisk på å få meg til å avgi æresord, da det vil være ytterst pinlig for dem å ha meg i fangenskap. Jeg kommer selv sagt ikke til å gi æresord, skriver han.

Men det gjorde han. Han hadde avslått å bli med regjeringen.

Den 17. juni skriver han til den tyske forbindelsesoffiseren major Neef.

Han peker på at å avgi æresord ikke betyr at man gir opp sin organisasjonsmessige stilling i hæren. Han ber også om at han må få forelegge saken for Høyesterett til vurdering. Vil et æresord gå imot den troskapsed offiserene har avlagt? Han skriver i et vedlegg bl.a.:

Etter paragraf 4 i kapitula-

sjonsavtalen 10. juni 1940 skal den tyske overkommando frigi alle norske krigsfanger så snart de tyske krigsfanger med våpen og utrustning er utlevert. Så vil offiserer, underoffiserer og mannskaper få lov å reise hjem. Yrkesmilitære har valget mellom å avgi æresord på at de i denne krig ikke igjen skal ta til våpen mot det tyske rike eller dets forbundsfeller, eller ærefullt krigsfangenskap. Offiserene beholder sine personlige våpen. Heter det.

Forsvarssjefen, general Ruge, valgte fangenskapet, til å begynne med i direktørboligen på Grini. Ifølge Nygaardsvold-regjeringens kirke- og undervisningsminister Nils Hjeltnet sa han "og jeg skal ikke bli noen behagelig krigsfange".

Senere satt han i leire i Tyskland og Polen. Da de arresterte norske offiserene etter Tysklands kapitulasjon var under forvaring av den Røde arme, kom Ruge dit. Han synes å ha forpurret russernes plan om å sende de norske offiserene til Murmansk.

Etter krigen gikk han inn i stillingen som forsvarssjef igjen, inntil krangel med forsvarsministeren Jens Chr. Hauge tvang ham ut. Ruge mente at

norske soldater burde øves i Norge, ikke minst på grunn av vintertjenesten. Mens Hauge mente at man måtte godta britisk tilbud om å delta i deres 5. divisjon i okkupasjonstjenesten i Tyskland.

Tilbake til æresordet og 1940. Ruge skriver i sin bok *Felttoget* bl.a. ... når nu storparten av hærens offiserersørp hadde latt seg overtale til å skrive under - litt ubetenksomt etter min mening - så måtte jeg søke å finne en ordning slik at det ikke ble noen splittelse i offiserkorpset etterpå. Ruge anbefalte å gi æresord.

Enten måtte alle skrive under eller ingen ...

Ruge laget et brev til offiserene, forteller han selv, om at et æresord ikke opphevet eller begrenset deres tjenesteplikt overfor den lovlige regjering. Selv om Ruge personlig hadde oppfordret regjeringen til å reise til England og fortsette kampen derfra, må det på dette tidspunkt ha vært helt klart for ham at krigen i Norge var slutt, at Norge var utenfor krigen med våpen mot Tyskland.

Han kan jo ikke ha ment at man godt kunne gi æresord og så bryte det når det måtte passe

(Forts. side 7)

Om æresordet...

(Forts. fra side 1)

slik? I den listen han sendte 27. juni til forbindelsesoffiseren rittmester Goertz, forekommer

navn på offiserer som senere meldte seg til tjeneste i England eller i Sverige, tross æresord. Det er kjent at en offiser som ble innkalt til England nektet fordi han hadde avgitt æresord.

Ingen av dem som avga æresord ble etterpå anklaget for pliktbrudd eller landssvik. Regjeringen stilte offiserene fritt.

Det foreligger et brev, eller utkast til et brev, fra Ruge til Høyesterett. Han ber om Høyesteretts vurdering og trekker frem Landkriksreglementets art 10. Der heter det bl.a. at et lands regjering ikke kan kreve at en offiser som har gitt æresord, skal gjøre krigstjeneste tross æresordet. Brevet er dateret 27. juni.

Ruge forteller selv i sin bok *Felttoget* at tyskerne ikke tillot at han innhentet Høyesteretts uttalelse, heller ikke melding til legasjonen i Stockholm. Dit skrev han allikevel. Jeg tillot meg derfor å spørre Høyesterett om et brev fra Ruge var kommet dit.

Svaret fra Høyesteretts kontor av 12. okt. 1994 sier bl.a.:

- Hvis Høyesterett hadde mottatt et slikt brev, ville det vært naturlig at de spørsmål brevet reiser, hadde vært drøftet av alle dommerne i et "fellesmøte".

Noe protokollert fra et slikt deliberasjonsmøte finnes ikke.

- Hvis et slikt brev var kommet til høyesterett er det vanskelig å tro at det ikke ble besvart.

Sikkert riktig.

I dag er det ikke tillatt å gi slikt æresord for å unngå krigsfangenskap. Situasjonen forandret seg fra kapitulasjonen 10. juni 1940 i krigsårene etterpå. Men det er kanskje noe gammeldags å beklage at flere av dem som ga æresord gikk fra det og at regjeringen så bort fra det. O tempora, o mores!